

معاونت ساسی
مدیریت پژوهش‌های خبری

گزارش پژوهشی؛

موضوع:

مقایسه تطبیقی صنعت گردشگری ایران و ترکیه"

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

– وب‌سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

– گروه تلگرام پژوهش خبری صداوسیما <https://telegram.me/pajooheshkhabar>

پژوهشگر: دانشمندی

- بر اساس آمار سازمان گرد شگری، سهم صنعت گرد شگری ایران از تولید ناخالص داخلی، حدود ۱۱۹ میلیون دلار (معادل ۲,۴ درصد) است که پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۴۰۲، به ۴ درصد افزایش یابد.
- بر اساس آمار وزارت فرهنگ و گرد شگری ترکیه آمار ورود گرد شگران خارجی به ترکیه در ماه ژانویه ۲۰۱۸ در مقایسه با ژانویه ۲۰۱۷ بیش از ۳۸ درصد افزایش داشته و از رقم ۱ میلیون و ۵۵ هزار به تعداد ۱ میلیون و ۴۶۱ هزار گردشگر خارجی رسیده است.
- امتیاز ایران در شاخص رقابت‌پذیری سفر و گرد شگری ۲۰۱۷، معادل ۱۳,۴ است که این امتیاز در سال ۲۰۱۵، ۳,۴ بوده است. همچنین رتبه ایران از جایگاه نهم در بین کشورهای خاورمیانه در سال ۲۰۱۵ به جایگاه هشتم در سال ۲۰۱۷ در این گروه صعود کرده است.
- پیش‌بینی‌ها بر این موضوع استوار است که در صورت ادامه روند برجام، سهم کل سفر و گرد شگری از تولید ناخالص داخلی کشور تا ده سال آینده برابر با ۲,۸ هزار میلیارد تومان خواهد بود.

مقدمه

یکی از بزرگترین و گسترده‌ترین صنعت‌هایی که در دهه‌های اخیر توجه بسیاری از برنامه‌ریزان و مدیران محلی و منطقه‌ای را به خود جلب نموده است، صنعت گردشگری است که به جرات می‌توان گفت در دهه‌های اخیر رشد چشمگیری داشته است و توانسته است به عنوان یک صنعت پر رونق خود را نمایان سازد.

کشور ایران نیز در کنار غنای فرهنگی-تاریخی، دارای تنوع اقلیمی بسیار گسترده و وسعت محیطی و جغرافیایی زیادی است که موجبات شکل‌گیری استعدادهای گسترده و متنوع محیطی و انسانی را جهت توسعه گرد شگری در کنار هم فراهم آورده است؛ اما نتوانسته در این زمینه خیلی موفق عمل کند؛ در مقابل کشور ترکیه توانسته است به بهترین شکل از منافع صنعت گردشگری استفاده نماید.

بنابراین گزارش ذیل تلاش دارد تا به نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در گرد شگری کشورهای ایران و ترکیه را به صورت مقایسه‌ای مورد ارزیابی قرار داده و تجربه‌های کشور موفق‌تر همچون ترکیه را در صنعت گردشگری مورد مطالعه قرار دهد.

آمار ورود گردشگران خارجی به ایران^۱

در سال ۹۲ تقریباً ۴ میلیون و ۸۰۰ هزار نفر، در سال ۹۳ حدود ۵ میلیون و ۱۰۰ هزار نفر و در سال ۹۴ حدوداً ۵ میلیون و ۲۵۰ هزار نفر به ایران آمدند. این آمار در سال ۹۵ با رشد حدود ۳۰۰ هزار نفری مواجه بوده است. هرچند طبق سند چشم‌انداز، در میانه برنامه ششم می‌بایست حدود ۸ میلیون گردشگر خارجی به کشور جذب می‌شد.

۱- سایت گردشگری، سهم ایران از صنعت ۱۲۰۰ میلیارد دلاری گردشگری چقدر است، ۱۹ شهریور ۱۳۹۶

جدول شماره ۱- آمار گردشگران خارجی به ایران

سال	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵
آمار گردشگران خارجی به ایران	۴ میلیون و ۸۰۰ هزار نفر	۵ میلیون و ۱۰۰ هزار نفر	۵ میلیون و ۲۵۰ هزار نفر	۵ میلیون و ۵۵۰ هزار نفر

گرچه میل سفر به ایران در کشورهای حوزه خلیج فارس و عراق کمتر شده، اما سفر گردشگران اروپایی و آمریکایی به ایران از سال ۹۵ تا پایان سه ماهه اول ۹۶، ۵۶٫۶ درصد رشد داشته است. پس از برجام از مرداد ۹۴ تا پایان سال ۹۵، ۴۷۸ هزار و ۸۲۶ نفر از کشورهای غربی (عمدتاً اروپایی) به ایران سفر کردند. این در حالی است که پیش از برجام در فاصله دی ماه ۹۲ تا تیرماه ۹۴، تنها ۳۵ هزار و ۸۵۲ اروپایی به ایران مسافرت کرده بودند. بر اساس آخرین پیش بینی سازمان جهانی گردشگری روند روبه رشد جذب گردشگر خارجی به ایران تا ۲۰۲۷ ادامه خواهد شد.^۱

جدول شماره ۲- آمار سفر گردشگران خارجی به ایران پیش و پس از برجام

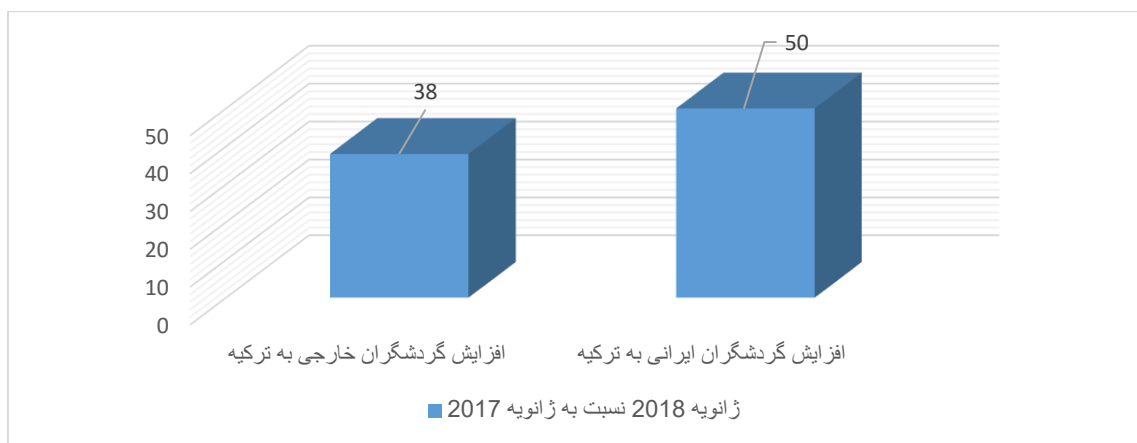
روند سفر گردشگران اروپایی و آمریکایی به ایران	پیش از برجام از دی ماه ۹۲ تا تیر ۹۴	پس از برجام از مرداد ۹۴ تا پایان ۹۵	از سال ۹۵ تا پایان سه ماهه اول ۹۶
میزان ورود گردشگران خارجی به ایران	۳۵ هزار و ۸۵۲ نفر	۴۷۸ هزار و ۸۲۶ نفر	۵۶٫۶ درصد رشد

آمار ورود گردشگران خارجی به ترکیه

در ماه ژانویه سال ۲۰۱۸ میلادی و بنا به اعلام وزارت فرهنگ و گردشگری ترکیه ۳ کشوری که بیشترین تعداد گردشگر را به ترکیه فرستاده‌اند به ترتیب: ایران، گرجستان و بلغارستان بوده‌اند. بر اساس آمارها در سال ۲۰۱۶ آمار ورود گردشگران خارجی به ترکیه به تعداد ۲۵ میلیون و ۳۵۲ هزار نفر سقوط کرد که این آمار در سال ۲۰۱۷ با افزایشی نزدیک به ۳۰ درصدی به ۳۲ میلیون و ۴۱۰ هزار نفر رسید. بر اساس آمار وزارت فرهنگ و گردشگری ترکیه آمار ورود گردشگران خارجی به ترکیه در ماه ژانویه ۲۰۱۸ در مقایسه با ژانویه ۲۰۱۷ بیش از ۳۸ درصد افزایش داشته و از رقم ۱ میلیون و ۵۵ هزار به تعداد ۱ میلیون و ۴۶۱ هزار گردشگر خارجی رسیده است. در این میان گردشگران ایرانی بیشترین تعداد گردشگران خارجی بازدید کننده از ترکیه در ماه ژانویه ۲۰۱۸ بوده‌اند. در حالی که آمار گردشگران ایرانی در ژانویه ۲۰۱۷ تعداد ۱۰۱ هزار و ۶۳۶ نفر بوده این آمار در ژانویه امسال با رشدی بیش از ۵۰ درصدی به ۱۵۴ هزار و ۲۹۶ گردشگر رسیده است.^۲

۱- سایت گردشگری، سهم ایران از صنعت ۱۲۰۰ میلیارد دلاری گردشگری چقدر است، ۱۹ شهریور ۱۳۹۶

۲- عصرایران به نقل از روزنامه حریت ترکیه، آمار جدید وزارت گردشگری ترکیه: ایرانی‌ها بیشترین گردشگران خارجی ترکیه شده‌اند، ۱۰ اسفند ۹۶

جایگاه ایران در شاخص رقابت پذیری گردشگری

براساس آمار مجمع جهانی اقتصاد در مورد شاخص‌های رقابت پذیری گردشگری ایران و مقایسه آن با رقبای منطقه خود در زمینه گردشگری می‌توان بیان داشت ایران طی سال‌های اخیر در بسیاری از شاخص‌ها رشد مطلوبی داشته است. ایران در سال ۲۰۱۱ رتبه ۱۱۴ از بین ۱۳۹ کشور، در سال ۲۰۱۳، با ۱۶ پله صعود، رتبه ۹۸ از بین ۱۴۰ کشور، در سال ۲۰۱۵ رتبه ۹۷ از بین ۱۴۱ کشور و در نهایت در سال ۲۰۱۷ با ۴ پله صعود، رتبه ۹۳ از بین ۱۳۶ کشور جهان را به خود اختصاص داده است. امتیاز ایران در شاخص رقابت پذیری سفر و گردشگری ۲۰۱۷، معادل ۳،۴ است که این امتیاز در سال ۲۰۱۵، ۳،۴ بوده است. همچنین رتبه ایران از جایگاه نهم در بین کشورهای خاورمیانه در سال ۲۰۱۵ به جایگاه هشتم در سال ۲۰۱۷ در این گروه صعود کرده است. روند روبه‌رشد ورود گردشگران به ایران و وضعیت بسیار مطلوب در شاخص‌هایی همچون قیمت رقابتی در کنار روند روبه‌رشد در سایر شاخص‌های رقابت پذیری، نشان‌دهنده جذابیت‌های سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری ایران است.

جدول شماره ۳- جایگاه ایران در شاخص رقابت پذیری گردشگری در میان کل کشورهای جهان و کشورهای خاورمیانه

سال	جایگاه ایران در شاخص رقابت پذیری گردشگری	رتبه ایران در بین کشورهای خاورمیانه
۲۰۱۱	۱۱۴	-
۲۰۱۳	۹۸	-
۲۰۱۵	۹۷	جایگاه نهم
۲۰۱۷	۹۳	جایگاه هشتم

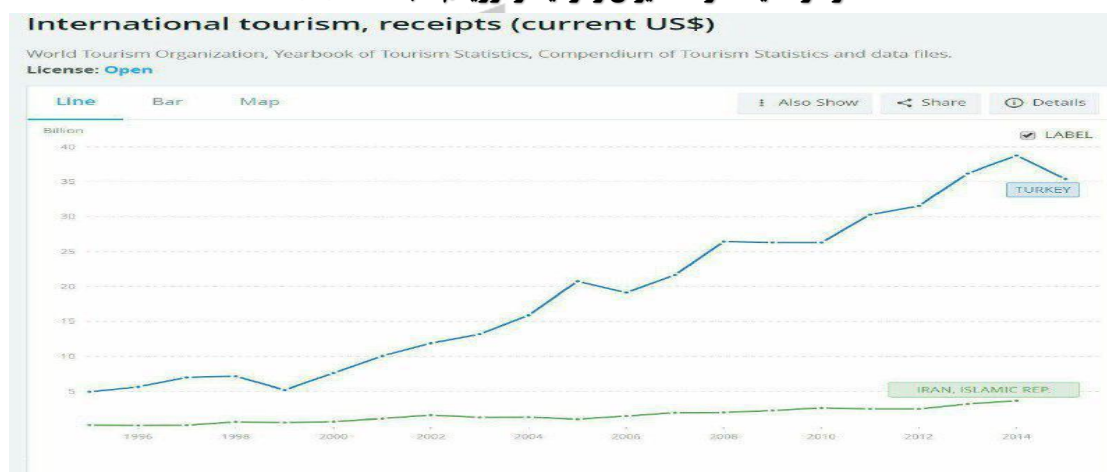
جدول شماره ۴- شاخص‌های رقابت پذیری گردشگری ایران، ترکیه، قطر، امارات، صنعت گردشگری ایران، ۲۰۱۷، ترجمه: پژوهشگر پژوهش معاونت سیاسی

کشور	معیار محیط امنیتی و اقتصادی و سلامت	نیروی کار	آلودگی فناوری اطلاعات و ارتباطات	اولویت بندی سفر و توریسم	بازبودن فضای بین المللی	زیرساخت حمل و نقل هوایی	زیرساخت خدمات توریستی	منابع طبیعی و سفر تجاری	منابع فرهنگی و سفر تجاری	رتبه				
ایران	۷۹	۸۷	۹۳	۱۰۵	۹۴	۱۱۷	۱۰۹	۸۹	۷۵	۱۱۶	۷۵	۳۸	۱۰۰	۹۳
قطر	۶	۱۰	۴۶	۲۶	۲۳	۷۶	۱۲۱	۲۵	۲۳	۳۳	۲۳	۸۰	۱۳۳	۴۷
امارات	۵	۲	۶۳	۲۳	۱۵	۳۱	۷۵	۳	۱۹	۲۷	۱۹	۵۰	۹۱	۲۹
ترکیه	۶۳	۱۱۶	۶۴	۹۴	۷۲	۸۷	۵۰	۱۴	۵۴	۴۲	۵۴	۱۶	۷۰	۴۴

جدول شماره ۵- مقایسه رتبه ایران و ترکیه از نظر زیر ساخت‌های گردشگری

رتبه ایران	رتبه ترکیه	زیر ساخت‌های گردشگری
۱۱۳	۶۳	تعداد اتاق هتل به ازای هر ۱۰۰ نفر
۱۱۱	۱۴	گسترش سفرهای تجاری
۱۲۰	۳۵	وجود شرکت‌های بزرگ اجاره دهنده خودرو
-	۳۴	تعداد خودپردازهای کارت ویزا به ازای هر یک میلیون نفر
۱۱۹	۳۸	مجموع زیرساخت‌های گردشگری فوق

نمودار مقایسه درآمد ایران و ترکیه از توریسم، تابناک، ۹۶/۷/۱۴

مقایسه روند رتبه، درآمد و آثار ثبت شده گردشگری ایران و ترکیه

رتبه در برترین مقاصد گردشگران جهان

ترکیه: ۶   ایران: ۵۰

بیشترین شهرهای برای جذب گردشگر

• ترکیه: استانبول، آنکارا   ایران: خراسان رضوی، مازندران، گیلان، اصفهان، یزد، شیراز

متوسط درآمد سالانه گردشگری

ترکیه: ۲۰ میلیارد دلار   ایران: ۲ میلیارد دلار

تعداد آثار ثبت شده در میراث جهانی یونسکو

ترکیه: ۱۱   ایران: ۱۶

آمار ورود گردشگران ورودی در ۹ ماهه ۹۶ و ۹۵ به ایران^۱

بر اساس آخرین اطلاعات، آمار گردشگران ورودی و خروجی به ایران در بازه ۹ ماه ابتدای سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد تعداد گردشگران ورودی به کشور به ۳ میلیون و ۸۹۳ هزار و ۲۷۷ نفر رسیده که نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۹۵ کاهش بیش از ۳۴ هزار نفری معادل کاهش ۰/۸۷ درصدی را ثبت کرده است. ایران نه تنها در زمینه افزایش شمار گردشگران ورودی خود موفق عمل نکرده، بلکه جذب گردشگران در این مسیر با افت و خیز همراه است و قطعاً با این وضعیت در دستیابی به هدف جذب ۲۰ میلیون گردشگر خارجی در سال ۱۴۰۴ میسر نخواهد شد.

جدول شماره ۶- ده مبدأ اول گردشگر ورودی به ایران در ۹ ماه نخست سال‌های ۹۵ و ۹۶

ردیف	کشور	سال ۹۵		سال ۹۶		میزان تغییرات	درصد تغییرات
		تعداد	درصد	تعداد	درصد		
۱	عراق	۱۱۸۹۴۱۷	۳۴,۷۹	۱۰۳۵۷۵۱	۳۰,۵۲	-۱۵۳۶۶۶	-۱۲,۹۲
۲	جمهوری آذربایجان	۷۹۲۷۰۰	۲۳,۱۹	۷۰۵۳۰۰	۲۰,۷۸	-۸۷۴۰۰	-۱۱,۰۳
۳	افغانستان	۵۵۰۰۷۸	۱۶,۰۹	۶۳۰۸۳۴	۱۸,۵۹	۸۰۷۵۶	۱۴,۶۸
۴	ترکیه	۳۴۹۹۰۵	۱۰,۲۴	۴۲۹۰۰۱	۱۲,۶۴	۷۹۰۹۶	۲۲,۶۰
۵	پاکستان	۱۹۹۷۶۶	۵,۸۴	۲۳۱۷۶۲	۶,۸۳	۳۱۹۹۶	۱۶,۰۲
۶	ترکمنستان	۸۴۸۱۶	۲,۴۸	۱۱۶۱۵۶	۳,۴۲	۳۱۳۴۰	۳۶,۹۵
۷	بحرین	۷۵۹۱۹	۲,۲۲	۷۲۶۷۷	۲,۱۴	-۳۲۴۲	-۴,۲۷
۸	کویت	۶۲۲۰۲	۱,۸۲	۵۹۵۹۹	۱,۷۶	-۲۶۰۳	-۴,۱۸
۹	هندوستان	۶۰۱۳۷	۱,۷۶	۵۷۳۶۰	۱,۶۹	-۲۷۷۷	-۴,۶۲
۱۰	چین	۵۳۶۲۱	۱,۵۷	۵۵۱۱۷	۱,۶۲	۱۴۹۶	۲,۷۹
	مجموع	۳۴۱۸۵۶۱	۱۰۰	۳۳۹۳۵۵۷	۱۰۰	-۲۵۰۰۴	-۰,۷۳

اگر در این گزارش به شمار بازدیدهای صورت گرفته از ایران برحسب ملیت گردشگران ورودی نگاهی بیندازیم، مشخص می‌شود به ترتیب عراق، جمهوری آذربایجان، افغانستان، ترکیه، پاکستان، ترکمنستان، بحرین، کویت، هند و چین در فهرست ۱۰ رتبه برتر مبادی ایران جای می‌گیرند. در این میان، گردشگران وارد شده از این ۱۰ مقصد کاهش ۰/۷۳ درصدی نسبت به مدت مشابه سال پیش داشته‌اند. عراق که بیش از ۳۰ درصد از کل گردشگران ایران را تشکیل می‌دهد، در ۹ ماه نخست سال ۱۳۹۶ حدود یک میلیون و ۳۶ هزار گردشگر به ایران فرستاده است که کاهش حدود ۱۳ درصدی نسبت به مدت مشابه سال پیش نشان می‌دهد. جمهوری آذربایجان نیز با کاهش ۱۱ درصدی در شمار گردشگرانی که به ایران فرستاده، حدود ۷۰۵ هزار نفر گردشگر به ایران اعزام کرده است که نسبت به مدت مشابه سال پیش کاهش بیش از ۸۷ هزار نفری نشان می‌دهد. با این حال بی‌شترین میزان افزایش متعلق به افغانستان و سپس ترکیه بوده است که به ترتیب حدود ۸۱ و ۷۹ هزار نفر نسبت به ۹ ماه نخست سال پیش افزایش یافته‌اند. شمار گردشگران وارد شده از این دو کشور به ایران به ترتیب به حدود ۶۳۱ و ۴۲۹ هزار نفر رسیده است. علاوه بر این، ۲۳۲ هزار گردشگر پاکستانی، ۱۱۶ هزار گردشگر ترکمنستانی، ۷۳ هزار گردشگر بحرینی، ۶۰ هزار گردشگر کویتی، ۵۷ هزار گردشگر هندی و ۵۵ هزار گردشگر چینی در فاصله فروردین تا آذر ۱۳۹۶ از ایران بازدید کرده‌اند. تعداد گردشگران هندی نیز کاهش ۴/۶۲ درصدی و شمار گردشگران چینی افزایش ۲/۷۹ درصدی نشان می‌دهد.

۱- دنیای اقتصاد، کاهش گردشگران ورودی در ۹ ماهه ۹۶، ۱۲ اسفند ۹۶

آمار ورودی‌ها از مبادی خلیج فارس

پس از عراق، بحرین و کویت که در میان ۱۰ مبدا برتر گردشگری ایران قرار دارند، امارات متحده عربی، عمان، عربستان سعودی، قطر، اردن و یمن قرار داشته‌اند. شمار گردشگران وارد شده از امارات به ایران در ۹ ماه نخست سال ۱۳۹۶ کاهش ۲۳ درصدی یافته و به حدود ۳۴ هزار نفر رسیده است. عمانی‌ها نیز با کاهش حدوداً ۴۹ درصدی، در این مدت تنها حدود ۱۷ هزار بازدیدکننده از ایران داشته‌اند. با این حال شمار اتباع عربستانی بازدیدکننده از کشورمان با افزایش ۱۳ درصدی در بازه ذکر شده نسبت به بازه مشابه سال ۱۳۹۵، به بیش از ۱۰ هزار و ۵۰۰ نفر رسیده است. این آمار نشان می‌دهد گردشگری ایران در جذب کشورهای همسایه که یکی از منابع اصلی جذب گردشگر در تمام کشورها محسوب می‌شوند، عملکرد خوبی نداشته و حتی با نزول هم مواجه شده است. روند منفی ورود گردشگران عراقی و حوزه خلیج فارس به کشور در حالی همچنان ادامه دارد که سفر گردشگران اروپایی و آمریکایی با رشد فزاینده‌ای همراه بوده است. البته شاید بتوان از علل افت گردشگران حوزه خلیج فارس و عراق در ۹ ماه اول سال ۹۶ چنین بیان کرد که این موضوع تحت تاثیر روابط سیاسی کشورهای حوزه خلیج فارس با ایران پس از جریان سفارت عربستان، ناامنی در کشورهای پیرامونی و وضعیت نامناسب اقتصادی در عراق و سوریه بوده است.

ناگفته نماند که طبق نظریه حاکم در بازار ایران که گردشگران عرب به مراتب درآمدزاتر از اروپایی‌هایی که ایران را برای سفر انتخاب می‌کنند، باید گفت که این نظریه، نظریه درستی است که گردشگران حوزه خلیج فارس درآمد بیشتری برای ما دارد، چراکه آنها علاوه بر سفر زیارتی برای درمان و تفریح هم به ایران می‌آیند که درآمدزایی بیشتری دارد، اما شرایط این بازار فعلاً معکوس است که بیشترین علت آن هم به وضعیت سیاسی و اقتصادی آن‌ها برمی‌گردد و به همین سبب برای این موضوع هم باید چاره‌ای اندیشید.

افزایش آمار ورود گردشگران اروپایی به ایران در سال ۹۶

نگاهی به این گزارش نکات دیگری را نیز در خصوص وضعیت گردشگران خارجی ایران مشخص می‌کند. برای مثال، آلمان که بیشترین مبدا غربی بازدیدکننده از ایران است، در رتبه ۱۱ مبادی برتر گردشگری ایران قرار گرفته و در ۹ ماه نخست سال ۱۳۹۶ تعداد ۵۲ هزار و ۵۱۸ نفر از اتباع این کشور به ایران آمده‌اند که البته نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۹۵ کاهش ۳۷۳۰ نفری معادل ۶/۶۳ درصد یافته است. فرانسه که در جایگاه دوازدهم مبادی توریسم ایران قرار دارد، حدود ۳۷ هزار نفر در مدت ذکر شده به ایران فرستاده که نسبت به مدت مشابه سال پیش رشد ۴۷/۱۲ درصدی نشان می‌دهد. علاوه بر این، در بازه ۹ ماه فروردین تا آذر ۱۳۹۶ حدود ۲۷ هزار گردشگر ایتالیایی به ایران آمده‌اند و گرجستان، روسیه، هلند و انگلستان نیز در رتبه‌های ۱۶ تا ۱۹ مبادی اصلی توریسم ایران جای دارند. گرجستان که در سال ۲۰۱۷ میلادی یکی از مقاصد اصلی ایرانیان محسوب می‌شد، تنها حدود ۲۲ هزار نفر به ایران فرستاده و شانزدهمین مبدا گردشگری برتر کشورمان شناخته می‌شود. روسیه هم هفدهمین مبدا ایران در این گزارش است و بیش از ۱۹ هزار روس در ۹ ماه نخست سال ۱۳۹۶ از کشورمان بازدید کرده‌اند. باید بیان داشت که طبق آمار سازمان جهانی جهانگردی هر گردشگر اروپایی و آمریکایی دست کم ۱۵۵۶ دلار خرج می‌کند، برای همین جذب گردشگر از این کشورها برای ما از اهمیت بیشتری برخوردار است.

آمارهای مسافران ورودی و خروجی ایران در سال‌های ۹۵ و ۹۶

آمار ورود گردشگران بین‌المللی به ترکیه در سال ۹۶ و ۹۵

ورود گردشگران بین‌المللی با افزایش ۳۸ درصد نسبت به سال ۹۵ به میزان ۱,۴۶ میلیون نفر افزایش یافته است، در حالی که بازدیدکنندگان ایرانی به ترکیه با افزایش ۵۲ درصد به تعداد ۱,۵۴,۲۹۶ نفر رسیده‌اند و این کشور را جلوتر از کشورهای گرجستان، بلغارستان و آلمان، در صدر فهرست گردشگران این کشور قرار داده است.

شمار بازدیدکنندگان آلمانی در نتیجه تنش‌های سیاسی میان برلین و آنکارا، ۱۰ درصد افزایش یافته است که کمتر از میانگین بازدیدکنندگان اروپایی است. ترکیه به دنبال افزایش تعداد گردشگران بین‌المللی خارج از بازارهای سنتی خود در اروپا است. این کشور تلاش می‌کند تا کسری هزینه‌های عمده جاری خود را که ۵,۶ درصد از تولیدات اقتصادی این کشور در سال ۲۰۱۷ را شامل می‌شود و ناشی از وخیم شدن روابط آن با اروپا است، تامین کند. بازدیدکنندگانی که کشورهای بزرگ اروپایی به این کشور می‌آیند به طور متوسط ۲۶ درصد افزایش داشتند که داده‌ها نشان می‌دهد که این رقم در مقایسه با رشد ۶۲ درصدی گردشگران اهل خاورمیانه، رشد آهسته‌ای را تجربه می‌کند. گردشگران اهل کشورهای اروپای شرقی نیز ۵۰ درصد افزایش داشته است.

گردشگران اهل ایالات متحده با کاهش ۴۰۵ درصدی در نتیجه وقوع بحران سیاسی ناشی از حمایت ایالات متحده از شبه نظامیان کرد در سوریه و حمله نظامی ارتش ترکیه به این کشور، به ۱۸۰۲۷۸ نفر رسیده است.^۱

سهم گردشگری ایران از تولید ناخالص داخلی در سال ۹۵ و شش ماه نخست ۹۶

بر اساس آمار سازمان گردشگری، سهم صنعت گردشگری ایران از تولید ناخالص داخلی در شش ماه نخست سال ۹۶، حدود ۱۱۹ میلیون دلار (معادل ۲,۴ درصد) است که پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۴۰۲، به ۴ درصد افزایش یابد. همچنین در حال حاضر، ۴۷۵ هزار ایرانی در صنعت گردشگری و صنایع مرتبط با آن مشغول به کارند که این میزان، ۱,۲ درصد از کل نیروی کار فعال در ایران را تشکیل می‌دهد و بر اساس برنامه‌های دولت، باید تا سال ۱۴۰۲، به ۳,۲ درصد افزایش پیدا کند.

مطابق آمارهای منتشره از سوی سازمان جهانی گردشگری، گردشگری ایران در سال گذشته (۱۳۹۵) ۱۲ درصد رشد داشته، در حالی که رشد جهانی گردشگری ۴ درصد بوده است. شاید به همین دلیل، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در حوزه گردشگری طی سال ۹۵، رشدی ۲۰ تا ۳۰ درصدی را به همراه داشته است. با این حال بر اساس اعلام رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، طی دو سال گذشته، آمار ورود گردشگران خارجی به کشور تنها ۴,۶ درصد گردشگران دنیا بوده است. اما متأسفانه در سال ۹۶ نسبت به سال ۹۵ مطابق آمار از میزان گردشگران به ایران کاسته شده است. (آمارها در بالا آورده شده است)

مقایسه وضعیت گردشگری ایران در تولید ناخالص داخلی با کشورهای ترکیه، مالزی و عربستان سعودی^۲

بر اساس آخرین گزارش شورای جهانی سفر و گردشگری، مشارکت کلی اقتصادی بخش گردشگری ایران در تولید ناخالص داخلی کشور در سال ۲۰۱۶ به ۷/۷ درصد معادل با ۳۱/۵ میلیارد دلار رسید. همچنین میزان کل اشتغال بخش گردشگری در کشور (با احتساب آثار غیرمستقیم و القایی) ۱/۶ میلیون نفر است که سالانه ۱/۵ درصد تا سال ۲۰۲۷ رشد خواهد داشت. این آمار البته پیش از این چندان قابل ملاحظه نبود. اما با بهبود روابط سیاسی ایران با جهان روند ورود گردشگران بین‌المللی به ایران سرعت پیدا کرد.

با این همه آمار منابع رسمی داخلی نشان می‌دهد تعداد گردشگران خارجی ایران در نه ماه نخست سال ۹۶ نسبت به وضعیت مشابه آن در سال ۹۵ کاهش داشته است. این در حالی است که برخی کشورهای دیگر که وضعیت‌هایی مشابه ایران دارند، توانسته‌اند از گردشگری به نفع توسعه اقتصادی خود بهره‌گیرند. مقایسه با همسایه شمال غربی ترکیه یکی از این کشورها است که همواره به واسطه همسایگی و اشتراکات فرهنگی، با ایران مقایسه می‌شود. بخش سفر و گردشگری در این کشور پس از بخش ساخت‌وساز در رده دوم بخش‌های مشارکت‌کننده در اقتصاد ترکیه در سال ۲۰۱۶ قرار داشته است. اگر مشارکت مستقیم در تولید ناخالص داخلی را در نظر بگیریم، بخش سفر و گردشگری تقریباً ۳ برابر اندازه صنعت تولیدات مواد شیمیایی در ترکیه، ارزش افزوده ایجاد می‌کند. به‌طور کلی و با احتساب اثرات مستقیم، غیرمستقیم و القایی گردشگری، این بخش در سال ۲۰۱۶ حدود ۱۲/۵ درصد از تولید ناخالص داخلی ترکیه معادل ۸۸ میلیارد دلار را به خود اختصاص می‌داد و البته باید به این مساله توجه کرد که در آن سال، گردشگری ترکیه با افت چشمگیر حدوداً ۳۰ درصدی در گردشگران ورودی و درآمدهای ارزی آنان روبه‌رو بوده است و گرنه مشارکت بخش گردشگری در تولید ناخالص داخلی ترکیه از این نیز بیشتر بود. این میزان از بخش خرده‌فروشی که ۱۲/۴ است نیز بزرگ‌تر است. از نظر میزان اشتغال، به‌طور کلی ۲/۲ میلیون نفر در سال ۲۰۱۶ در این کشور و در بخش گردشگری مشغول به کار بودند که این بخش را پس از

۱- موحدی، زینب، رونق گردشگری ترکیه تحت تاثیر ورود گردشگران ایرانی، ۱۱ اسفند ۹۶

۱- اقتصاد آنلاین، گردشگری اقتصاد گردشگری عیارسنجی اقتصاد گردشگری ایران در آستانه روز جهانی گردشگری، ۴ مهر ۹۶

کشاورزی، خرده‌فروشی و ساخت و ساز (با ۸/۱ درصد کل اشتغال ترکیه) در رده چهارم بخش‌های اشتغال‌زا در این کشور قرار می‌داد. میزان اشتغال مستقیم بخش سفر و گردشگری، به تنهایی حدود ۳ برابر بخش بانکداری و دو برابر بخش خودروسازی در این کشور اشتغال ایجاد کرده است. از سوی دیگر، به ازای هر شغلی که به‌طور مستقیم در بخش گردشگری ترکیه ایجاد می‌شود، بیش از ۳ شغل غیرمستقیم یا القایی ایجاد می‌شوند که ارتباطات قوی‌تری حتی نسبت به بخش خرده‌فروشی دارند. مشارکت مستقیم بخش سفر و گردشگری در تولید ناخالص داخلی ترکیه بین سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۱۶ حدود ۱۴۷ درصد رشد کرده است؛ در حالی که کل اقتصاد این کشور ۹۱/۵ درصد رشد کرده است. پیش‌بینی می‌شود بین سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۷ بخش سفر و گردشگری ترکیه سالانه ۴/۹ درصد رشد کند که پس از بخش بانکداری و هم‌تراز با خدمات مالی، بیشترین رشد را در میان بخش‌های اقتصادی ترکیه خواهد داشت. این در حالی است که برآورد می‌شود کل اقتصاد ترکیه در یک دهه آینده هر ساله رشد ۳/۱ درصدی را تجربه کند. مالزی نیز در بخش گردشگری خود فعال بوده است. گردشگری این کشور در رتبه چهارم بخش‌های اقتصادی مختلف آن قرار دارد و کل آثار این بخش، ۱۳/۷ درصد از تولید ناخالص داخلی مالزی معادل با ۴۰ میلیارد دلار را در سال ۲۰۱۶ به خود اختصاص می‌داد. از نظر اشتغال نیز بخش سفر و گردشگری در مالزی به‌طور کلی ۱/۷ میلیون نفر را به‌کار مشغول کرده و با در بر گرفتن ۱۲ درصد از نیروی کار کل مالزی، در رتبه سوم بخش‌های مختلف اقتصادی این کشور پس از کشاورزی و خرده‌فروشی قرار می‌گیرد. پیش‌بینی می‌شود رشد گردشگری این کشور در فاصله سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۷ هر ساله ۵/۲ درصد رشد کند و با این میزان رشد پس از بخش‌های خرده‌فروشی و ساخت و ساز در رده سوم قرار دارد. مقایسه با همسایه نفتی کشور نفت‌خیز عربستان نیز در سال‌های اخیر سعی کرده از وابستگی خود به نفت بکاهد؛ کشوری که همه ساله با جذب گردشگران زیارتی توانسته عواید اقتصادی چشمگیری کسب کند. براساس گزارش‌های شورای جهانی سفر و گردشگری، بخش سفر و گردشگری ششمین بخشی است که در تولید ناخالص داخلی عربستان سعودی نقش دارد. پنج بخش پیش از گردشگری در این کشور، محصولات معدنی، ساخت و ساز، خدمات مالی، تولیدات شیمیایی و خرده‌فروشی هستند. بخش سفر و گردشگری ۱۰ درصد از اقتصاد عربستان معادل ۶۵ میلیارد دلار را تشکیل می‌دهد و از نظر میزان اشتغال پس از بخش ساخت و ساز و خرده‌فروشی در رده سوم بخش‌های اقتصادی این کشور جای گرفته است. بخش سفر و گردشگری عربستان همچنین یک میلیون نفر را به خود مشغول کرده که ۸/۷ درصد از کل اشتغال این کشور را در بر می‌گیرد. عواید مستقیم گردشگری در این کشور در فاصله سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۱۶ رشدی در حدود ۳۸ درصد داشته و این در حالی است که کل اقتصاد آن ۸۸ درصد رشد کرده است. همچنین پیش‌بینی می‌شود گردشگری عربستان در فاصله سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۷ سالانه ۳/۸ درصد رشد کند که البته یکی از کمترین رشدها در بین سایر بخش‌های اقتصادی این کشور را دارد. البته تقریباً تمام جریان گردشگری عربستان سعودی را زائران تشکیل می‌دهند و سایر انواع گردشگری سهم کمی در این کشور دارند.

جدول شماره ۷- مقایسه وضعیت گردشگری ایران با کشورهای منتخب، اقتصاد آنلاین

کشورها	مشارکت کل گردشگری در تولید ناخالص داخلی (میلیارد دلار)	سهم گردشگری با احتساب اثرات القایی و غیرمستقیم از کل اقتصاد (درصد)
ایران	۳۱,۵	۷,۷
ترکیه	۸۸	۱۲,۵
مالزی	۴۰	۱۳,۷
عربستان سعودی	۶۵	۱۰

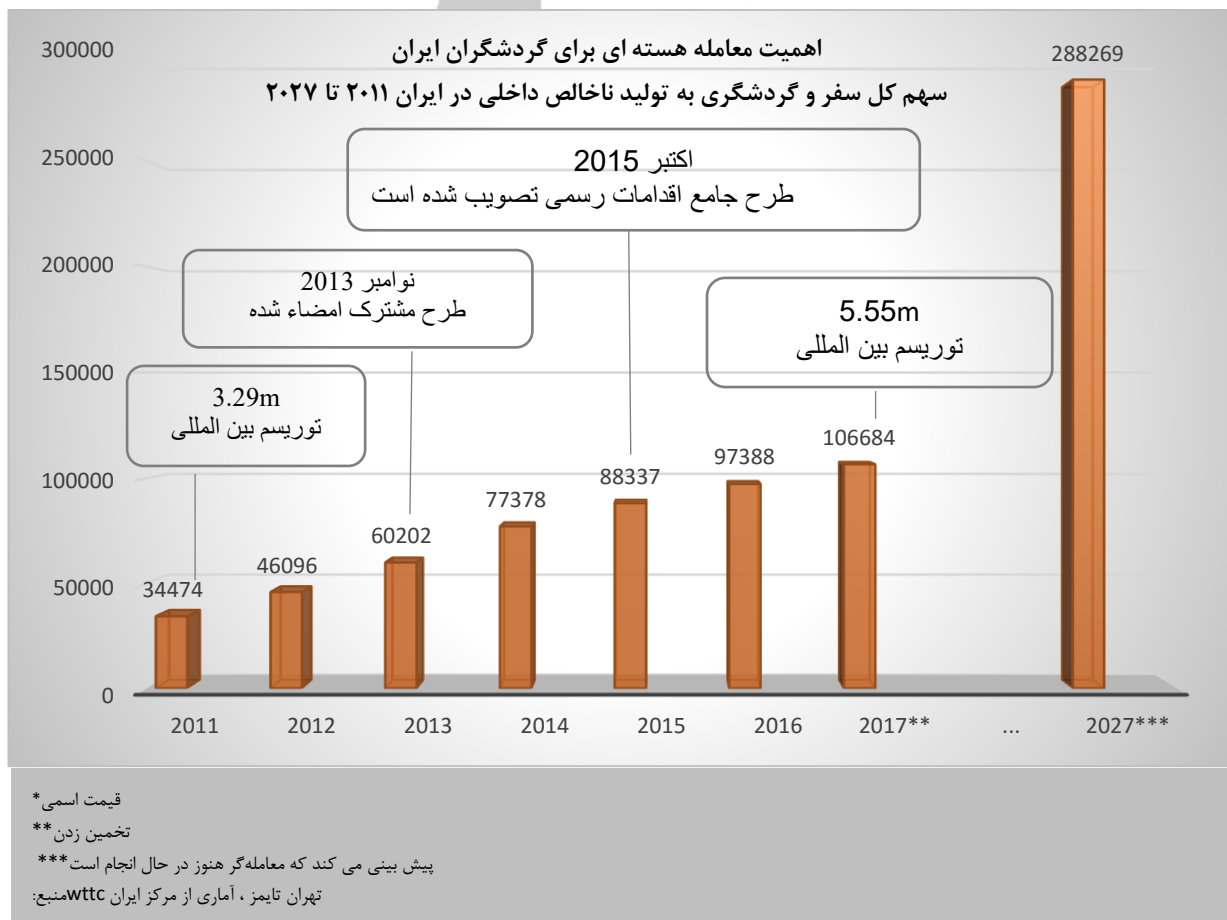
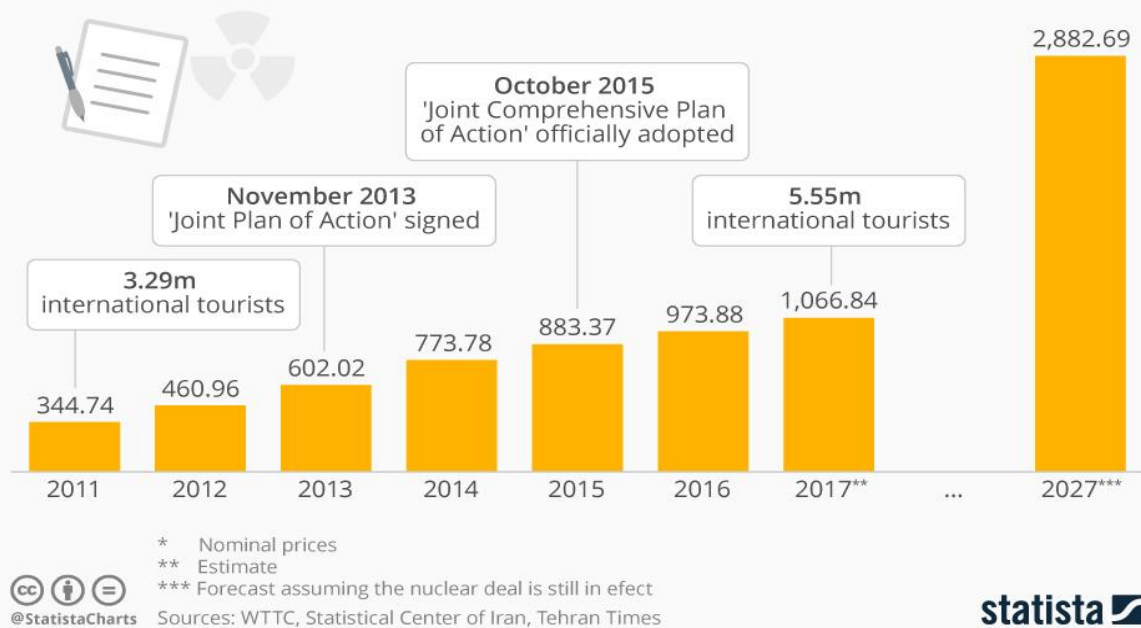
وضعیت گردشگری ایران در پسابرجام^۱

پس از شروع مذاکرات هسته‌ای در سال ۲۰۱۳، ایران به بازسازی صنعت گردشگری خود پرداخت. مسافران غربی در حال حاضر به طور فزاینده‌ای فرصت سفر به ایران را دارند در حالی که پیش از این امکان سفر برای گردشگران بسیار محدود شده بود. لغو تحریم‌های اقتصادی، سرگیری خطوط هوایی مستقیم پرواز به ایران و همچنین آسان کردن شرایط دریافت ویزای ایران، بار دیگر این کشور را به یکی از قطب‌های جذاب گردشگری تبدیل کرد. ورود روزافزون گردشگران با امضای معاهده هسته‌ای در اواخر سال ۲۰۱۵ تشدید یافت. بر اساس گزارش انجمن جهانی سفر و گردشگری، حدود ۵,۵ میلیون گردشگر بین‌المللی وارد ایران شده‌اند که در مقایسه با سال گذشته ۱۱,۶ درصد افزایش داشته است. بر اساس این آمار در سال ۲۰۱۷ سهم بخش گردشگری در تولید ناخالص ملی معادل با یک هزارمیلیارد تومان بر آورد شده است. پیش‌بینی‌ها، با این فرض که توافق هسته‌ای بین ایران و قدرت‌های شش جانبه (ایالات متحده، روسیه، چین، انگلیس، فرانسه و آلمان) باقی خواهد ماند، سهم کل سفر و گردشگری از تولید ناخالص داخلی کشور تا ده سال آینده برابر با ۲,۸ هزارمیلیارد تومان خواهد بود.

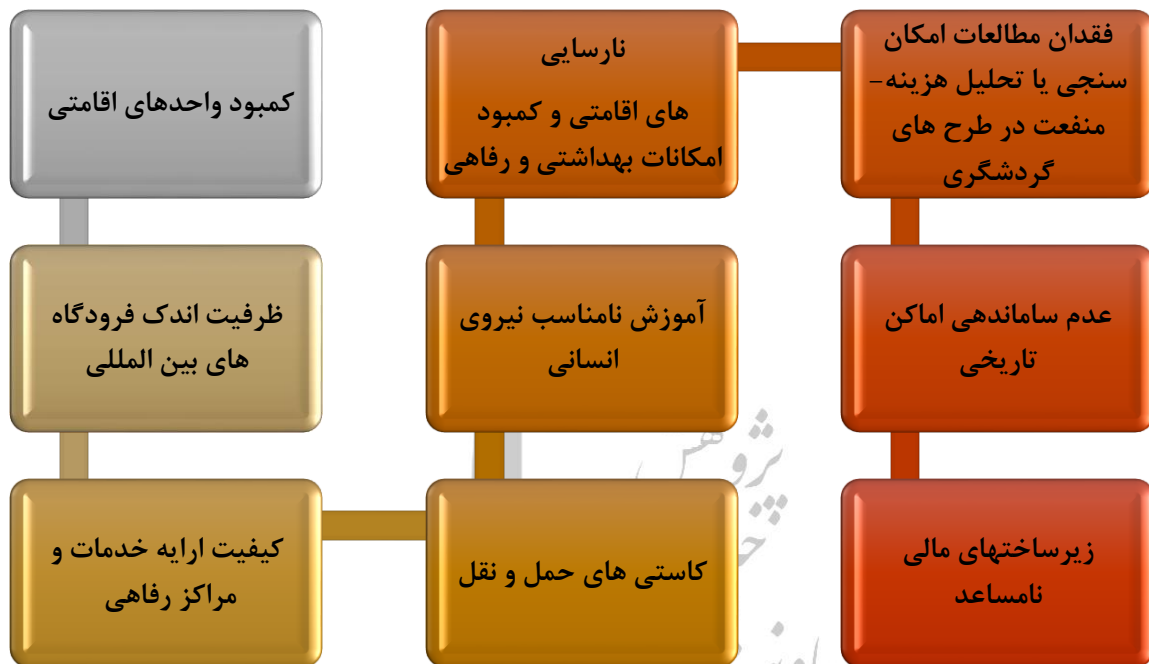
ترجمه از سوی پژوهشگر معاونت سیاسی انجام شده است؛ ۱-martin Armstrong, statista, the statistics portal, data journalist

The Importance of the Nuclear Deal for Iranian Tourism

Total contribution of travel and tourism to GDP in Iran from 2011 to 2027 (in trillion Iranian Rial*)

مهم‌ترین موانع در گردشگری ایران

کلام آخر

به گفته بسیاری از صاحب نظران داخلی و خارجی، توان بالقوه گردشگری در ایران بسیار بالاست و حتی می‌تواند با درآمد حاصل از صادرات نفت برابری کند. «نیکولا کاستیچ»، مدیر بخش تحقیقات مؤسسه یورو مانیتور در حوزه خاورمیانه معتقد است که با در نظر گرفتن جایگاه فعلی ایران در جامعه جهانی، می‌توان گفت که این کشور از ظرفیت‌هایی بسیار زیاد و آینده‌ای روشن در صنعت گردشگری برخوردار است، به طوری که در آینده‌ای نزدیک می‌تواند دستاوردهای چشمگیری در صنعت توریسم داشته باشد. ایران با توجه به توان توسعه، بهبود زیرساخت‌های خود و مواجهه با تغییرات پیشرو، به زودی به مقصدی جذاب برای گردشگرانی که قصد سفر به منطقه شمال آفریقا و خاورمیانه را دارند، بدل خواهد شد.

همچنین سازمان جهانی گردشگری و یونسکو نیز، ایران را به دلیل برخورداری از جاذبه‌های متعدد گردشگری، بالقوه جزء ۱۰ کشور اول دنیا به لحاظ ورود گردشگر حساب می‌کنند. نشنال جئوگرافیک نوشته است که تا چند سال قبل، آینده گردشگری در ایران تاریک پیش‌بینی می‌شد، اما با لغو تحریم‌ها به نظر می‌رسد که این گل صحراء شکوفه خواهد داد.

همچنین بررسی آمار گردشگران وارده به ایران نشان می‌دهد کشورمان در جذب گردشگران خارجی در ۹ ماه نخست سال ۹۶ ناکام بوده است؛ نکته‌ای که با فرارسیدن بهار سال ۱۳۹۷ باید مورد توجه قرار گیرد و برای مدیریت آن برنامه‌ریزی شود. علاوه بر این موارد، به نظر می‌رسد ایران نتوانسته است همسایگان مرزی و کشورهای عربی را به سفر به ایران دعوت کند و افزون بر این در بسیاری از موارد شمار آنان نه تنها رشد قابل قبولی نکرده بلکه کاهش نیز پیدا کرده است. این موضوع به منزله از دست دادن فرصت‌های صنعت گردشگری است. نگاهی به این آمار همچنین نشان می‌دهد شمار گردشگران کشورهای غربی که وارد مرزهای ایران شده‌اند بسیار کم است و به نظر نمی‌رسد با وضعیت موجود شاهد رشد چندانی نیز در آنها باشیم. در صورت تداوم چنین روندی وضعیت گردشگری ورودی ایران بهبود خاصی را شاهد نخواهد بود و هدف اعلام شده برای جذب ۲۰ میلیون گردشگر در سال ۱۴۰۴ تحقق نخواهد یافت.